

REGÉNYÍRÁS ÉS TÖRTÉNETÍRÁS

ÍRTA:

Dr KARÁCSONYI JÁNOS

püspök

a Magyar Tudományos Akadémia tagja

Személyesen nem ismertem Jókai Móricot. Sokszor volt alkalmam, hogy vele találkozzam s beszédbe eredjek, de nem használtam ez alkalmakat. Tudtam már akkor, hogy a személyes ismeretség az a jobbik félre nézve csak fájdalmas lett volna, mert ő reá csakugyan illett, amit a személyes érintkezést kerülő író magáról mondott: „*Aspectus minuit famam*”, a nevezetes embernek meglátása kisebbíti azoknak hírét.

Én tehát csak azon hatásról számolhatok be, amelyet reám ifjú koromban Jókai Móric művei gyakoroltak.

Mint történetírónak tulajdonképen haragudnom kellene Jókaira, mert az ő csapongó képzelete annyira bevonja rózsaszínű köddel a múlt idők személyeit és eseményeit, hogy aki az ő műveit olvassa, hamis fogalmakat alkot a személyek valódi tetteiről, az események igazi okairól. Nehéz az olyan embereket, akiket a Jókai képzelete lenyűgöz, akik nem tudják, hogy amit Jókai mond az csak mese és nem való, kiábrándítani.

Csakhogy az embereket — sőt mint a lefolyt háború megmutatta, a nemzeteket is nem az ismeretek, hanem az érzelmek vezetik. Hiába tanítjuk az ifjúságot a legszükségesebb, leghasznosabb ismeretekre, ha mások elébe állítanak egy tündöklő, nagyratörő, nagy dolgokért küzdő személyiséget — már akár férfiút, akár nőt — kivált ha oly szép, ragyogó mezben állítják azt elébe, mint ahogyan azt Jókai szokta, félre teszi a józan, higgadt ismereteket és lelkesedéssel az önfeláldozásig, sokszor az Örülésig menő tett-vággal kísérli meg a tőle kiválasztott, megszeretett jellem utánzását.

Abban látom Jókai irodalmi működésének legszebb, legállandóbb hatását, hogy a magyar nemzet elé nemzetük javáért szívós akarattal, csüggedetlen kitartással küzdő, dolgozó jellemeket állított. Mondják, hogy e jellemek szertelenek, túlzók, hogy Kárpáthi Zoltánok, Tatrangi Dávidok az életben nem for-

dúlnak elő. De kinek van joga a költő szárnyait levagdosi s hogyan lehet másként az emberi lelkeket gyönyörködtetve lelkesíteni, bátorítani?

Jókai az önkényuralom szomorú napjaiban írta legszebb, örökbecsű műveit. Azokkal a múlt, jelen és jövőből vett gyönyörű elbeszélésekkel, regényekkel nem csupán irt csepegtetett a fájó sebekre, hanem százakban és ezrekben gyújtott szent elhatározást tűrni, szenvedni, de egyszersmind dolgozni, áldozni a magyar nemzet megmentéséért, felvirágoztatásáért.

Ebben látom én Jókai Móric legszebb hivatását és legnagyobb érdemét.